

KOLEHTI – MERKITYS, TAUSTAHISTORIA JA NYKYKÄYTÄNTÖ

Yleistä

Kolehti, kollekt (ruots.), collection (engl), Kollekte (saks.), collatio (lat.). Ilmauksella ei ole vakiintunutta vastinetta Uuden testamentin kreikassa vastaavaa asiaa käsitellään erilaisin ilmauksin. Esimerkiksi kreikan sana *eleemosyne* (ἐλεημοσύνη) viittaa yleensä yksityisen ihmisen toiselle yksityiselle antamaan *almuun*, siis suoraan lahjoitukseen tarvitsijalle (Matt. 6:3; Joh 13:29; Ap.t. 3:3; 9:36; 10:2, 4, 31; 24:17). Sanaa *lahja* (δομα) käytetään myös evankeliumin työhön kerätyistä rahavaroista (Fil.4:15–17). Kolehti, varojen kerääminen puutteessa olevien ja köyhien auttamiseksi tai yhteisön ja sen toimintojen ylläpitämiseksi on historiallisesti laajalti tunnettu menettely. Sillä on erityisen vahva asema osana juutalaista ja kristillistä perinnettä. Kristillisissä kirkkoissa sen paikka on erityisesti jumalanpalveluksessa ja ehtoollisen yhteydessä.

Köyhien auttaminen on yksilön ja yhteisön velvoite

Muinaisen Israelin tekstit viittaavat yleiseen mentaliteettiin, jossa yhteisön paremmin toimeentulevat jakavat omastaan ja auttavat erityisesti niitä, jotka ovat suurperheeseen perustuvan sosiaalisen tukijärjestelmän reunoilla (muukalaiset, lesket, orvot, (5. Moos 24:19–22). Vastaavasti köyhtyneelle israelilaiselle tuli lainata varoja ja myös määräjain armahtaa köyhtyneet velanmaksusta (5. Moos 15:1–11) sekä myös palauttaa velkaantumisen seurauksena menetetty maa (3. Moos 25:1–12). Nämä tekstit ilmaisevat ideaalin pyrkimyksen, josta arjen realismi on saattanut jäädä kauas.

Vanha testamentin uhriajatteluun kuului vuosittain sadon ensimmäisten hedelmien tuominen Herran alttarille. Vastaavasti sadosta erotettiin määrättyinä vuosina (joka kolmas vuosi) kymmenykset, jotka kohdennettiin maattomalle papistolle (leeviläiset), muukalaisille, orvoille ja leskille (5. Moos 26:1–15). Juutalainen temppeilyyhteisö on kerännyt varoja uhrikultin toteuttamiseen ja myös rakennus- ja korjaustoimiin; käytännössä varainkeruu on ilmeisesti toteutettu rahankeruuarkkujen avulla (2. Kun 12).

Köyhien ja lähetystyön avustamisverkosto

Varhainen kristillisyyt tunnetaan mielenkiinnosta heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien tilanteen huomioimiseen. Varhainen kristillisyyt on ollut marginaalinen liike taloudellisista voimavaroiltaan, mutta sen toiminnassa näkyy vahva pyrkimys taloudellisten resurssien jakamisen ja tasauksen synnyttämiseen. (Longenecker, *Remember the Poor*) Paikallisesti on ilmeisesti ollut tyypillistä jakaa seurakunnan yhteisillä aterioilla ruokaa kaikille tarvitseville. Laajempien kolehdinomaisten keräysten osalta pyrittiin pitkäjänteiseen toimintamalliin. Kertomusta lesken antamasta lantista (Mark. 12:41–44) on tulkittu myös niin, että varhaisessa kristillisyydessä varoja ei haluttu kerätä hallinnollisiin tai organisatorisiin kuluihin vaan puutteessa olevien auttamisen ja kirkon lähetystehtävään.

Paikallisten seurakuntien sosiaalinen monivärisyys tulee esiin myös Paavalin käytännöllisissä ohjeissa sosiaalisten voimavarojen jakamisesta yhden yhteisön sisällä: ongelmana oli vain itse tuodun ruoan syönti Herran aterialla (1. Kor. 11:17–34). Vastaavasti keräys Jerusalemin puutteessa olevien kristittyjen avustamiseksi (2. Kor. 8–9) tasasi toimeentulota eri ryhmien välillä.

Paavalin kirjeissä nousee ajatus kristittyjen keskinäisen solidaarisuuden osoittaminen varainkeräysten avulla: toimeentulossa tuskin minimirajan ylittäneet keräsivät varoja niille, jotka ovat kaikkein varattomimpia. Paavalin ohje ”muistakaa köyhiä” (Gal. 2:9-10) mainitaan keskeisimpänä strategisena päätöksenä varhaiskirkossa. Lähetystehtävään koottavista varoista on pitkä keskustelu esim. 1. Kor. 9:1–18, jossa Paavali tosin ilmoittaa korinttilaisille, ettei ole käyttänyt oikeuttaan saada elatusta evankeliumi julistamisesta. Filippiin seurakuntaa Paavali puolestaan kiittää saamistaan lahjoista (Fil. 4:10–20).

Ansio vai vapaaehtoinen lahja?

Kirkkokolehdin varhaisin esikuvana voisi olla Paavalin ohjeistus rahankeräyksen järjestämisestä seurakunnan säännöllisessä kokoontumisessa (1 Kor 16:2). Toisella vuosisadalla oli jo tapana, että seurakuntalaiset toivat messuun Herran aterian varten tarvittavat antimet. Siitä erotettiin sairaita ja muita tarvittavia varten tarpeellinen määrä ja vietiin heille aterian jälkeen (Justinos Martyyri n. 150 jKr.).

Vanhan kirkon opettajista Cyprianus (200–258) ja Augustinus (354–430) korostivat, että kristityillä on Kristuksen esimerkin mukaan velvollisuus asettua köyhien asemaan ja luopua omastaan. Cyprianus piti almujen antamista tietystä mielessä edellytyksenä syntien anteeksiantamukselle, mutta Augustinus varoitti yrityksistä ostaa Jumalan suosiota almuilla. Paavi Leo I (k. 461) korosti maallisen omaisuuden lahjaluonnetta ja saarnasi usein almujen antamisesta, erityisesti jumalanpalveluksessa.

Kolehdit löysivät siis varhain paikkansa jumalanpalvelukseen, ja tapa oli yleinen keskiajalla. Reformaattorit myönsivät, että almut voivat tuoda antajalleen siunausta ja hengellistä hyvää, mutta torjuivat luonnollisesti ajatuksen almujen antamisesta anteeksiantamuksen välineenä. Luther käsittelee anteliaisuutta erityisesti seitsemännän käskyn selityksessä. Kristityn ei tule juosta rahan perässä, vaan tekemällä hyvää ja olemalla antelias toimii niin, että *”kulta juoksee hänen perässään ja raha odottaa hänen suosiotaan”*. Reformaation aikaan yhteisön oletettiin saavan varansa lahjoituksina uskoaan toteuttavilta kristityiltä.

Kolehti kiitosuhrina

Jumalanpalveluksissa kerättävien kolehtien paikkaa, käytäntöjä ja merkitystä on Suomessa tutkittu vähän. Myös viimeisimmässä jumalanpalvelusuudistuksessa asiaa käsiteltiin niukasti. Kolehdin rahankeräysluonnetta tosin syvennettiin liittämällä se ehtoollisen sakramenttiin: *”[jumalanpalveluksessa] kootaan kolehti osoituksena seurakunnan diakonisesta huolenpidosta. Seurakunta antaa lahjaksi siitä, mitä se itse on saanut lahjaksi Jumalalta.”* (Jumalanpalveluksen opas). Koska vanhastaan on ollut käytäntönä, että seurakunta tuo esiin lahjansa laulaen, kolehdin paikka on uhrivirren (*offertorium*) aikana. Vaikka kolehti liittyy uhrilahjana kiinteästi ehtoolliseen, teologisesti ja käytännön järjestelyin on tärkeää tehdä ero sen ja sakramentin välillä. Ehtoollisen sakramentti on Jumalan teko ja uhri, kolehti on seurakunnan uskonvastauksena syntynyt ja vapaaehtoinen (kiitos)uhri. Kolehtia ei tämän vuoksi tuoda eikä jätetä alttarille, eikä kolehtia tule kerätä ehtoolliselle tultaessa.

Vesa Häkkinen kirjoittaa: *”Kolehdin kerääminen, uhraaminen, on hyvin varhaisesta asti kuulunut kristillisen jumalanpalveluselämän käytäntöihin. -- Yhteisön kokoontumisena se samalla kuvastaa seurakunnan sitoutumista yhteiseen jakamiseen ja kaikkein köyhimpien huomioimiseen. - Nykykäytännössä, jossa usein kolehdista ilmoitetaan vain välittävän organisaation nimi, kolehdin tarkoitus ja merkitys kapenevat. Parhaimmillaan se voi tuoda sanan ja ehtoollisen yhteyteen – ja siten koko jumalanpalvelukseen – selkeän diakonisen ja missionaarisen ulottuvuuden. Tällöin kolehdin ilmoittaminen ja sen kokoaminen eivät jää irrallisiksi toiminnoiksi. Tämä edellyttää kuitenkin sen ymmärtämistä, miksi kolehti kerätään ja mitä teologisia ulottuvuuksia siihen sisältyy.”* (Diakoniatutkimus 1/2008).

Kaikkien kirkoissa kerättävien kolehtien tuotto on noussut viime vuosina 8-9 miljoonaan euroon. Kyseessä on merkittävä keräysmuoto, josta tarvittaisiin tutkimustietoa ainakin eksegetiikan, kirkkohistorian ja liturgisen teologian näkökulmista. Lisäksi se on luonteva ja hengellisesti rikastuttava mahdollisuus yksittäisen kristityn auttaa lähimmäisiään ja osoittaa kiitollisuuttaan Jumalalle. Siksi tarvitsemme keskustelua kolehdin teologiasta.